

From image to meaning :analysis of the visual and content aspects of second chance literacy publication (qualitative content analysis)

Seyyed Mohsen sadeghei¹,Seyyed Ahmadreza Hashemian²,
Farzin Pirdehi Hajikola ³Maryam Sabouri Fakhrabadi⁴,

Abstract

Objective: The purpose of the research is to evaluate the structure and content of the literacy magazine "Second Chance" after publishing 83 issues, to identify its strengths and weaknesses and to provide solutions to increase its effectiveness.

Methodology: The present study is a qualitative and content analysis. The statistical population includes 88 issues of the "Second Chance" magazine published between 2014 and 2018. Random sampling was performed and 12 selected issues were examined as statistical samples. Data analysis was performed using software such as Adobe Photoshop, Adobe InDesign, Figma, Hemingway Editor, NVivo, Canva, GIMP, Adobe XD, Grammarly, and Voyant Tools.

Findings: The results indicate a high visual quality, the use of engaging graphics, and a discernible upward trend in the journal's visual presentation. Optimal utilization of white space and design alignment with thematic content are noted as structural strengths. However, in the content dimension, poor lexical diversity was observed, with vocabulary levels exceeding the comprehension of the target audience, necessitating simplification. Significant thematic imbalance was evident: 40% of the content was dedicated to personal issues, while the economic dimension was notably weak at 10%, and the political dimension exhibited an over-concentration at 30%. The social dimension accounted for 20% of the coverage.

Results: The "Second Chance" magazine has succeeded in attracting readership through its visual appeal and innovative topics, and the quality of its design has significantly improved. Nevertheless, the excessive focus on politics and the limited attention paid to economic matters, coupled with the linguistic complexity of the texts, represent core challenges that negatively affect its overall efficacy.

Keywords: Second Chance Journal, Qualitative Content Analysis, Visual Dimension,

1. Researcher of history and publications(Corresponding author) s.m.sadeghei@gmail.com
2. Master of Research in Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran
Researcher of history and publications. SeyedAhmadrezahashemian77@gmail.com
3. student in the field of educational sciences, majoring in Primary education, Faculty of Educational Sciences, Shahid Beheshti Campus, Saman Al-Hajj Center, Farhangian. maryam.saboori.20221@gmail.com
- 4.Master of Research in Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. sk.hosseini@cfu.ac.ir

از تصویر تا معنا: تحلیل ابعاد بصری و محتوایی نشریه

سوادآموزی فرصت دوم

(تحلیل محتوای کیفی)^۱

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۶

سید محسن صادقی^۲، سید احمدرضا هاشمیان^۳، فرزین پیردهی حاجیکلا^۴

مریم صبوری فخرآباد^۵، سید کمال الدین حسینی^۶

چکیده

هدف: هدف پژوهش، ارزیابی ساختار و محتوای نشریه سوادآموزی «فرصت دوم» پس از انتشار ۸۳ شماره، برای شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارائه راهکارهایی جهت افزایش تأثیرگذاری آن است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نوع کیفی و تحلیل محتوا است. جامعه آماری شامل ۸۸ شماره از نشریه «فرصت دوم» است که بین سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۱ منتشر شده‌اند. نمونه‌گیری به روش تصادفی انجام شده و ۱۲ شماره منتخب به‌عنوان نمونه‌های آماری بررسی شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهایی چون Adobe Photoshop، Adobe InDesign، Figma، Hemingway Editor، NVivo، Canva، GIMP، Adobe و X.D. Grammarly صورت پذیرفت.

یافته‌ها: نتایج حاکی از کیفیت بصری بالا، استفاده از گرافیک‌های جذاب و روند رو به رشد نشریه در این حوزه است. همچنین استفاده بهینه از فضای سفید صفحات و تناسب طراحی با مضامین، از نقاط قوت ساختاری است. با این حال، در بعد محتوایی، تنوع واژگانی ضعیف و سطح لغات بالاتر از درک مخاطب بوده و نیازمند ساده‌سازی است. در پوشش موضوعی، عدم توازن مشاهده می‌شود: ۴۰٪ محتوا به مسائل فردی اختصاص دارد، در حالی که بعد اقتصادی با ۱۰٪ ضعیف و بعد سیاسی با ۳۰٪ تمرکز بیش از حد را نشان می‌دهد. بعد اجتماعی ۲۰٪ پوشش را به خود اختصاص داده است.

نتیجه‌گیری: نشریه «فرصت دوم» در جذب مخاطب از طریق تصاویر بصری و موضوعات نوآورانه، موفق بوده و کیفیت طراحی آن به‌طور چشمگیری ارتقا یافته است. اما تمرکز مفرط بر سیاست و کمبود توجه به مسائل اقتصادی، به همراه دشواری لغوی متون، از چالش‌های اصلی است که بر کارایی آن تأثیر منفی می‌گذارد.

کلیدواژه‌ها: نشریه فرصت دوم، تحلیل محتوای کیفی، بعد بصری، بعد محتوایی، سوادآموزی بزرگسالان.

۱. مقاله حاضر، مستخرج از طرح پژوهشی ملی برگزیده کشوری با عنوان: «ارزشیابی ساختار محتوایی و ظاهری نشریه فرصت دوم ویژه کمسوادان و میزان دسترسی و سودمندی آن از منظر مخاطبان» و با حمایت سازمان نهضت سوادآموزی وزارت آموزش و پرورش کشور با نظارت دکتر بتول سبزه و حمید رضا مشهدی عباسی میباشد.

۲. پژوهشگر تاریخ و نشریات، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، s.m.sadeghei@gmail.com

۳. کارشناسی ارشد پژوهش در علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

SeyedAhmadrezahashemian77@gmail.com

۴. دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی، گرایش آموزش ابتدایی، دانشکده علوم تربیتی، پردیس شهید بهشتی، مرکز ثامن الحجج،

دانشگاه فرهنگیان، مشهد، ایران. farzinpirdehi2004@gmail.com

۵. کارشناسی ارشد پژوهش در علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. maryam.saboori.20221@gmail.com

۶. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. sk.hosseini@cfu.ac.ir

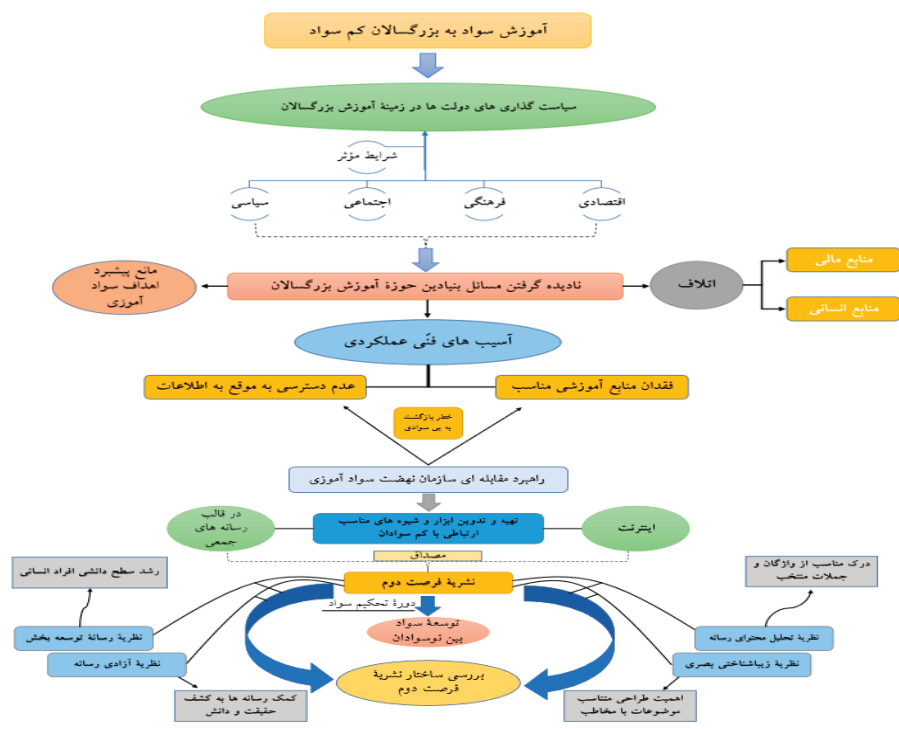
نشریات آموزشی در کنار کتب درسی، از مهم‌ترین منابع یادگیری مؤثر افراد بزرگسال در فرآیند آموزش بوده و تحلیل ابعاد مختلف نشریات، همواره در کانون توجهات برنامه‌ریزان درسی بوده است (یزدانی، ۱۳۹۶). از آنجاکه متون آموزشی از جمله نشریات، جایگاهی کلیدی در نیل به اهداف آموزشی دارند، ضرورت می‌یابد که در تدوین و نگارش آن‌ها، شاخص‌های بصری و محتوایی متون آموزشی به‌طور مناسبی، رعایت گردد (نورمحمدی نجف آبادی، ۱۴۰۱). هرچند که در عصر حاضر، رسانه و فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله رادیو، تلویزیون و سایت‌های اطلاعاتی بر دانش، نگرش و مهارت‌های افراد تأثیرگذار می‌باشد، اما در ایران نشریات از جایگاه آموزشی و علمی بسیاری برخوردار می‌باشند (رون، ۱۳۹۰).

در عصر رسانه‌های معاصر، مطبوعات و نشریات، به‌عنوان یکی از ارکان اصلی اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی، همواره نقش محوری در شکل‌دهی به افکار عمومی و هدایت گفتمان‌های اجتماعی ایفا نموده‌اند. در این میان، نشریات تخصصی آموزشی که با هدف پرداختن به موضوعات خاص و مخاطبان معین فعالیت می‌کنند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشند. این نوع نشریات، با تمرکز بر مسائل و دغدغه‌های گروه‌های خاص، می‌توانند نقش مؤثری در آگاهی‌رسانی، توانمندسازی و ایجاد تغییرات مثبت در جامعه ایفا نمایند. نشریه «فرصت دوم» از جمله این نشریات است که با رسالت تمرکز بر مسائل مربوط به افراد در معرض آسیب و تلاش برای بهبود شرایط زندگی آن‌ها، پا به عرصه مطبوعات گذاشته است (حسینی و همکاران، ۱۴۰۴)؛ اما، یک نشریه برای اینکه بتواند به‌طور مؤثر به اهداف خود دست یابد، نیازمند برخورداری از ویژگی‌های خاصی است. این ویژگی‌ها شامل محتوای غنی و مرتبط، طراحی بصری جذاب و گیرا و توزیع مناسب و هدفمند می‌باشد. به عبارت دیگر، نشریه باید بتواند هم از نظر محتوایی حرفی برای گفتن داشته باشد و هم از نظر بصری مخاطب را جذب کند.

در خصوص تحلیل نشریات، نظریه‌های مختلفی وجود دارند که می‌تواند به‌عنوان چارچوب نظری استفاده شود. نظریات آموزش محور و رسانه‌ای نشان می‌دهد که نشریات برای اثرگذاری بر جامعه، نیاز به تعاملات دوسویه با مخاطبان دارند. از برجسته‌ترین زیرشاخه‌های نظریات آموزش محور، مدل تقاضا است. طبق این مدل، فراگیران وقتی در یک دوره آموزشی شرکت می‌کنند که درک کنند ارزش آنچه به دست می‌آورند از منابعی که صرف یادگیری می‌کنند بیشتر باشد؛ بنابراین، برای اینکه بزرگسالان به‌طور متداوم در دوره‌ها شرکت نمایند، برنامه‌های سوادآموزی باید در برابر هزینه‌های مصرفی (مادی و معنوی)، انتفاعات بیشتری برای شرکت‌کنندگان داشته باشد و مطالب نوینی که فراموشی را به حداقل می‌رساند به او

آموزش دهند (کامینگز و همکاران^۱، ۱۹۹۹). همچنین از مهم‌ترین نظریه‌های استفاده از رسانه‌ها، دو نظریه آزادی رسانه‌ای و رسانه‌های توسعه‌بخش است. نظریه آزادی رسانه‌ای که ریشه در ظهور مطبوعات، فارغ از کنترل دولتی در قرن هفدهم دارد، هنوز هم به‌عنوان اصل اساسی مشروعیت‌بخش به مطبوعات در دموکراسی لیبرال، مورد توجه است. این نظر متأثر از نوشته‌های میلتون^۲، لاک و میل^۳ است که معتقدند: مطبوعات به همان اندازه که در خدمت اطلاع‌رسانی، سرگرمی و در اندیشه فروش بیشتر هستند، باید در خدمت کشف حقیقت، دانش و نظارت بر دولت نیز باشند (واعظی به نقل از مک کوئیل^۴، ۱۳۹۵:۱۳۳). عناصر هنجاری نظریه رسانه‌های توسعه‌بخش نیز که بر نظام‌های رسانه‌ای بسیاری از کشورهای در حال توسعه حاکم است، بر این اساس رسانه‌ها باید وظایف توسعه‌بخشی مثبتی که مبتنی بر سیاست تثبیت شده ملی است را بپذیرند. امکان محدود کردن آزادی رسانه‌ها بر اساس اولویت‌های اقتصادی و نیازهای توسعه‌ای وجود دارد و اولویت رسانه‌ها باید رشد دانش افراد (در هر سطحی از علم)، فرهنگ و زبان ملی باشد (واعظی به نقل از مک کوئیل، ۱۳۹۵:۱۳۳). همچنین، نظریه زیبایی‌شناسی بصری بر اهمیت طراحی متناسب با موضوعات و مخاطبان تأکید دارد. علاوه بر این، نظریه تحلیل محتوای رسانه‌ای، بر درک بهتر از تأثیر واژگان و جملات انتخاب شده، با هدف انتقال بهتر مفاهیم، متمرکز است. بنابراین، این روش، جریانی کارآمد، عینی و نظام‌مند برای شناسایی شاخصه‌های خاص یک متن رسانه‌ای می‌باشد (فرهنگی و رستگار، ۱۳۹۴؛ برلسون^۵، ۱۹۵۲). با توجه به مطالب مطرح شده، مدل نظری پژوهش به شرح ذیل نشان داده می‌شود.

1. Cummings et al.
2. Milton
3. Lacke And Mill
4. Vaezi quoted by McQuail
5. Berelson

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

پیشینه پژوهش

مطالعه پیشینه‌های تجربی، حاکی از آن است پژوهش‌های مختلفی در خصوص ارزیابی ابعاد مختلف نشریات، صورت گرفته که در جدول زیر، نشان داده می‌شود.

جدول ۱. پیشینه‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش

تحقیقات انجام شده در داخل کشور					
ردیف	نویسنده (گان)	عنوان پژوهش	جامعه آماری	سال	یافته
۱	میرحسینی و ارجمندنیا	تحلیل محتوای کتاب‌های غیردرسی فراگیران نهضت سوادآموزی شهر تهران	کتاب‌های غیردرسی سازمان نهضت سوادآموزی	۱۳۸۷	کتاب‌های منتشره نهضت سوادآموزی شهر تهران در انتقال پیام‌های ارتباطی با توجه به عناوین منتشره در اکثر کتاب‌ها موفق عمل کرده است.
۲	فرقانی و موسوی	جایگاه خانواده در نشریات عامه‌پسند خانوادگی (تحلیل محتوای نشریات خانوادگی، فضیلت خانواده، کانون خانواده و خانواده سبز در سال ۱۳۹۰)	شماره‌های منتشر شده چهار نشریه خانوادگی در طول سال ۹۰	۱۳۹۰	خانواده هسته‌ای بیشترین الگوی موردتوجه در این نشریات است و بیشترین کارکرد خانواده که به آن پرداخته‌اند عطوفت و همراهی است.

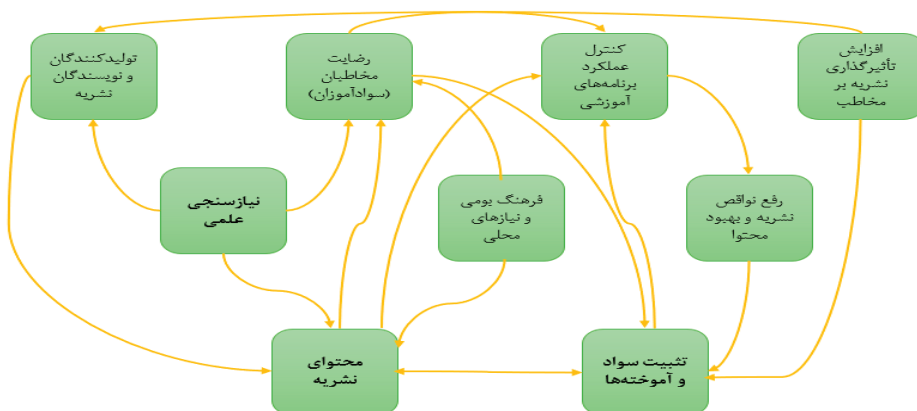
تحقیقات انجام شده در داخل کشور					
ردیف	نویسنده (گان)	عنوان پژوهش	جامعه آماری	سال	یافته
۴	کشکر و اویسی	تحلیل محتوای عکس‌های روزنامه ایران ورزشی با تأکید بر متغیرهای اجتماعی در سال	تمامی عکس‌های روزنامه ایران ورزشی	۱۳۹۵	نتایج، نشان‌دهنده انتخاب عکس‌های ورزشی در روزنامه ایران ورزشی با محتوای پیام‌های اجتماعی و البته سوگیری جنسیتی به نفع مردان بود.
۵	محمدی و همکاران	مدل آموزش مجازی سوادآموزان دوره انتقال	کلیه منابع و مقالات معتبر نمایه شده و مرتبط در پایگاه‌های اطلاعاتی	۱۳۹۸	سوادآموز از لحاظ زمان یادگیری در آموزش از نوع مجازی محدودیتی ندارد و با شکل‌گیری مفهوم فضای یادگیری انواع جدیدی از تعامل نظیر تعامل محتوا با محتوا نیز ظهور می‌یابد که سبب ارتقای تعامل یادگیرنده با محتوا خواهد شد و ضمن ایجاد انگیزه در یادگیرنده، بسیاری از خلأهای آموزش و یادگیری به شیوه سنتی را پر می‌کند.
۶	مرعشی و سالمی	ارزشیابی طرح حلقه‌های کتاب‌خوانی سوادآموزان نهضت سوادآموزی استان خوزستان براساس الگوی سیپ	مدیران، کارشناسان و پشتیبانان آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی و سوادآموزان طرح حلقه‌های کتاب‌خوانی سازمان نهضت سوادآموزی استان خوزستان	۱۴۰۰	ملاک‌های نیازها و اهداف، منابع انسانی، روش‌های آموزشی، مفاهیم محتوای آموزشی و مشارکت آموزشی در سطح مطلوب؛ و ملاک‌های آماده‌سازی زمینه‌های فرهنگی و انگیزشی برنامه، منابع علمی و مطالعاتی، منابع مالی و کالبدی، خط‌مشی و آیین‌نامه‌های آموزشی برنامه در سطح متوسط به بالا و اجرا در سطح متوسط به پایین ارزشیابی شد.
۷	فرهوش و همکاران	بررسی اثربخشی بسته‌های آموزشی «آموزش غیرحضور»	اعضای هیئت علمی دانشکده‌های مجازی دانشگاه‌های شیراز، پیام نور و مدرسین آموزش‌های مجازی دانشگاه علامه طباطبائی	۱۴۰۰	الگوی بسته‌های آموزشی خودآموز دارای اعتبار درونی است و می‌تواند به‌منظور اثربخشی آن به‌عنوان راهبرد یادگیری در کلاس‌های چندپایه اجرا شود، چراکه ضمن فراهم ساختن بستری برای تحقق عدالت آموزشی، ظرفیت و انعطاف متناسب‌سازی با اقتضانات آموزش غیرحضور را دارد.

تحقیقات انجام شده در خارج از کشور				
ردیف	نویسنده (گان)	عنوان پژوهش	سال	یافته
۱	ویلسون و همکاران ^۱	تجزیه و تحلیل کمی از کیفیت و محتوای توصیه‌های بهداشتی در مجلات محبوب استرالیا	۲۰۱۷	به طور کلی، کیفیت مشاوره ارائه شده در مجلات پایین بود، اگرچه تنوع زیادی بین مجلات وجود داشت. مجلاتی که عبارت «سلامت» در عنوان آن وجود دارد، مانند «سلامت زنان»، کمترین کیفیت را ارائه کردند، در حالی که مجله نوجوان «دالی» به عنوان بالاترین کیفیت رتبه بندی کرد.
۲	ستیادی ^۲	متون ادبی الکترونیکی: مطالب خواندنی برای نهضت سوادآموزی مدرسه. (علوم اجتماعی)	۲۰۱۸	انتخاب متون ادبی الکترونیکی برای مطالب خواندنی می تواند با تحلیل تناسب آن‌ها با سطح تحصیلات فراگیران انجام شود. موضوع محتوای متن ادبی باید به سمت شخصیت سازی باشد که برای برنامه نهضت سوادآموزی مدرسه مناسب است.
۳	کسول و همکاران ^۳	یادگیری بدون معلم؟ شواهد تجربی در مورد تأثیر برنامه سوادآموزی بزرگسالان با تلفن همراه	۲۰۲۳	با توجه به رشد گسترده پوشش تلفن همراه در دهه گذشته، تعدادی از برنامه‌های آموزش بزرگسالان مبتنی بر فناوری توسعه یافته است. اکثر این برنامه‌ها به تلفن‌های هوشمند یا دسترسی به اینترنت نیاز دارند که به راحتی برای جمعیت فقیرتر یا در مناطق دورافتاده، قابل دسترسی نیست.

1. Wilson et al.
2. Setiyadi
- 3.. Ksoll

با توجه به پژوهش‌های انجام شده، مشخص شد که سوادآموزان، نگرش به این دارند تا بسته‌های آموزشی کاربردی برای آن‌ها در نظر گرفته شود تا دروسی را که فرا می‌گیرند به صورت عملی در زندگی روزانه مورد بهره‌برداری قرار دهند؛ همچنین در نظر گرفتن سطح امکانات افراد در آموزش‌های غیرحضوری نیز از جمله موارد مهمی بود که در پژوهش‌های مذکور، بدان توجه شده بود.

در بحث ضرورت انجام مطالعه حاضر، باید بیان نمود اگر قشر کم‌سواد و یا نوسواد جامعه نتوانند آموخته‌های خود را با مطالعه کتاب‌ها و نشریات موجود حفظ کنند، دچار فراموشی و رجعت به بی‌سوادی خواهند شد که این امر، خود آسیب بزرگی در زمینه آموزش این افراد است (فورلیزی، ۱۹۹۰)؛ بنابراین، چاپ یک نشریه مستقل ویژه افراد کم‌سواد و نوسواد، می‌تواند جلوگیری از بازگشت به بی‌سوادی را تضمین کرده و به برطرف کردن نیازهای آموزشی این افراد در زمینه ارتقای سطح سواد کمک کند. بدین ترتیب، از آنجاکه رصد و ارزیابی مستمر هر نظامی از ضروریات پیشرفت و توسعه آن است؛ بنابراین، لازم است پس از انتشار ۸۳ شماره از نشریه «فرصت دوم»، ابعاد ساختاری و محتوایی آن بررسی شود تا از طریق شناخت نقاط قوت و ضعف نشریه، پیشنهادهایی برای افزایش تأثیرگذاری نشریه بر مخاطب، ارائه گردد. در شکل زیر، مدل اهمیت و ضرورت انجام مطالعه حاضر، نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل نشانگر ضرورت و اهمیت پژوهش

با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهش حاضر، به دنبال پاسخ به ۳ پرسش اصلی ذیل است:
 ۱- با توجه به ملاک‌های مشخصی که در ابعاد بصری و محتوایی در نظر گرفته شده‌اند، نقاط قوت و ضعف ابعاد ساختاری بصری نشریه فرصت دوم، شامل چه مواردی می‌شوند؟

- ۲- با توجه به ملاک‌های مشخصی که در ابعاد بصری و محتوایی در نظر گرفته شده‌اند، نقاط قوت و ضعف ابعاد محتوایی نشریه فرصت دوم، شامل چه مواردی است؟
- ۳- محتوای مندرج در نشریه فرصت دوم، چه زمینه‌ها و موضوعاتی را بررسی و آن‌ها را مورد تأکید قرار می‌دهند؟
- ۴- نقاط قوت و ضعف پایدار نشریه فرصت دوم در طول زمان، شامل چه مواردی است؟

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر، کیفی^۱ و با رویکرد تحلیل محتوا^۲ است. از منظر هدف نیز، مطالعه حاضر در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه آماری مطالعه، مشتمل بر ۸۸ شماره نشریه سوادآموزان فرصت دوم است که در بازه سال‌های ۱۴۰۱-۱۳۹۳ منتشر شده است. به منظور تعیین حجم نمونه از اصل اشباع نظری^۳ استفاده شده است. اشباع نظری به تکرار داده‌ها در تحقیق توجه دارد و نمایان‌گر اعتبار و پایایی روش تحقیق است. اشباع نظری، رویکردی است که در مطالعات کیفی با هدف ارزیابی کفایت نمونه‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد و به این معنا است که مؤلفه‌های معرف یک دسته نظری، به حد اشباع رسیده است. بدین ترتیب، به روش نمونه‌گیری تصادفی^۴، ۱۲ شماره از نشریات فرصت دوم _ که از میان ۸۸ شماره موجود انتخاب شده‌اند _ (شماره‌های ۳، ۸، ۱۷، ۲۵، ۳۵، ۴۰، ۵۲، ۵۹، ۶۷، ۷۴، ۸۰، ۸۸) به‌عنوان نمونه‌های پژوهش مورد تحلیل قرار گرفتند. هدف از این نوع انتخاب، پرهیز از هر گونه سوگیری محقق در انتخاب نشریات مورد بررسی است. در نهایت، فرآیند تحلیل اطلاعات، با استفاده از خروجی‌های نرم‌افزارهای تحلیل محتوای مدرن صورت گرفته است. در بررسی نشریات، علاوه بر ارزیابی کیفی محتوا، به تحلیل زمینه‌های فردی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز پرداخته شده است. در جدول ذیل، نقش هر یک از نرم‌افزارهای مذکور در تجزیه و تحلیل اطلاعات، نشان داده شده است.

1. Qualitative research
2. Content analysis
3. Principle of theoretical saturation
4. Random sampling

جدول ۲. ابزارهای تحلیل محتوای به کار رفته در فرآیند ارزشیابی بصری و محتوایی نشریه فرصت دوم

ردیف	نرم افزار استفاده شده	هدف
۱	Adobe Photoshop / GIMP	بررسی وضوح و دقت رنگ‌بندی تصاویر
۲	Adobe InDesign / Canva	بررسی میزان انطباق طراحی بصری با متن
۳	Figma / Adobe XD	تحلیل چگونگی استفاده از فضاهاى سفید
۴	Hemingway Editor / Grammarly	ارزیابی خوانایی و مناسب بودن نوع فونت‌های به کار رفته در نشریه
۵	NVivo	شناسایی موضوعات کلیدی برجسته در نشریه
۶	Grammarly®/ Voyant Tools	تحلیل تنوع واژگانی
		*نرم‌افزار Grammarly با دو هدف ارزیابی خوانایی متون (مناسب بودن فونت‌ها) و همچنین تحلیل تنوع واژگانی به کار گرفته شده است.

تحلیل یافته‌ها

در این بخش از مطالعه، به منظور تحلیل نشریه بر دو بُعد بصری و محتوایی تمرکز شده است. به علاوه، برای هر یک از ابعاد در نظر گرفته شده، شاخصه‌هایی اختصاص داده شده است که این شاخصه‌ها حول محورهای کلی‌تر از خود (شامل زیباشناختی، کالبدی – فضایی، زبانی و نگارشی و همچنین معنایی) قرار دارند. بدین ترتیب، برای تحلیل بُعد بصری نشریه بر مؤلفه‌هایی چون کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها، تطابق طراحی با موضوع، استفاده از فضای سفید و خوانایی فونت‌ها تأکید و برای تحلیل بعد محتوایی، شاخصه‌هایی شامل تنوع واژگانی، وضوح پیام متون، شناسایی موضوعات کلیدی و وضوح (عینیت) مفاهیم (پیام‌ها) در نظر گرفته شده است. در جدول ۴ و ۵، محورها، شاخص‌ها، وضعیت شاخص‌ها و درصد توصیفی وضعیت شاخص‌ها در هر بُعد (بصری و محتوایی) نشان داده می‌شود.

جدول ۳. تحلیل شاخص‌های ساختار بصری نشریه

بُعد	محور	شاخص	وضعیت	درصد توصیفی وضعیت	درصد وضعیت کلی بعد بصری (با دید کل نگر)
بصری	زیباشناختی	کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها	کیفیت متوسط اغلب تصاویر در حالت چاپ و دیجیتال متوسط و رشد کیفیت آن در طول زمان	۶۰٪	۷۵٪
		خوانایی فونت‌ها	استفاده از فونت‌های مناسب و اندازه	۹۰٪	
	کالبدی - فضایی	استفاده از فضای سفید	استفاده نسبتاً بهینه و اثربخش از فضای سفید	۷۰٪	
		تطابق طراحی صفحه با موضوع	تناسب کیفیت اغلب طراحی‌های صفحات و تصاویر و جایگاه موضوعات	۸۰٪	

۱- تشریح شاخص‌های بعد بصری

۱-۱- کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها: تصاویر به‌طور کلی دارای کیفیت متوسط و نسبتاً مورد قبول بودند، اما تصاویر مربوط به جمعیت با کیفیت پایین‌تر ثبت شده‌اند. دیده می‌شود که هرچه نشریه به شماره‌های بعدی می‌رسد کیفیت و گرافیک تصاویر بهتر می‌شود و این روند روبه بهبود دیده شده است.

۱-۱-۱- گویه (نشریه شماره ۳): با استفاده از نرم‌افزار Photoshop Adobe و GIMP برای بررسی وضوح و دقت رنگ‌بندی تصاویر، مشاهده شد که برخی تصاویر دارای کنتراست ضعیفی هستند و تطابق رنگ‌ها در برخی بخش‌ها با موضوع کلی محتوا همخوانی ندارد. وضوح تصاویر در اکثر موارد مناسب است، اما در بعضی از صفحات، تصاویر کمی تار و کم‌کیفیت به نظر می‌رسند که ممکن است تجربه بصری مخاطب را کاهش دهد. در نشریه ۳، کنتراست میان متن و پس‌زمینه به‌خوبی رعایت شده است. این موضوع به خوانایی و وضوح بیشتر محتوا کمک کرده است. در صفحه اول به مناسبت عید نوروز و در صفحه سوم سبک زندگی ایرانی - اسلامی ۳، الگوی مناسب به‌خوبی دیده می‌شود.

۱-۱-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۴۰): بررسی‌ها نشان داد که تصاویر در نشریه شماره ۴۰ کیفیت مناسبی دارند. وضوح تصاویر در سطح بالایی قرار دارد و رنگ‌بندی آن‌ها به‌خوبی اجرا شده است. با این حال، در برخی صفحات، استفاده از تصاویر با کنتراست بالاتر می‌تواند تأثیرگذاری بیشتری ایجاد کند. به‌عنوان نمونه، تصویری در صفحه جلد آورده شده و هیچ

تیترو متن مشخصی برای آن به کار نرفته و تصویر گرفته شده نیز از وضوح لازم برخوردار نیست.

۱-۲-۱ تطابق طراحی با موضوع: طراحی تصاویر، رنگ پس‌زمینه، کنتراست و صفحه‌بندی‌ها اغلب مناسب بوده و مشکلی در این زمینه وجود ندارد؛ اما می‌توان با استفاده از نرم‌افزارهای گرافیکی که معرفی می‌شود این شرایط را باز هم بهتر نمود.

۱-۲-۱-۱ گویه ۱ (نشریه شماره ۸): در نشریه شماره ۸، طراحی بصری به‌خوبی با محتوای متنی تطابق دارد. در بخش‌های عمده‌ای از نشریه، تصاویر و گرافیک‌ها به‌صورت دقیق با موضوعات متنی همخوانی دارند و این باعث افزایش جذابیت و تأثیرگذاری محتوا شده است. در چند مورد، گرافیک‌های به‌کاررفته، کمی عمومی به نظر می‌رسند و می‌توان با استفاده از تصاویر اختصاصی‌تر، تأثیرگذاری بیشتری ایجاد کرد.

۱-۲-۱-۲ گویه ۲ (نشریه شماره ۳۵): ارزیابی‌ها نشان داد که طراحی بصری در بیشتر بخش‌ها با محتوای متنی همخوانی دارد. استفاده از گرافیک‌ها و تصاویر مرتبط با موضوعات اصلی باعث افزایش تأثیرگذاری محتوا شده است.

۱-۲-۱-۳ گویه ۳ (نشریه شماره ۵۹): استفاده از نرم‌افزارها نشان داد که در بیشتر صفحات، طراحی بصری به‌خوبی با محتوای متنی همخوانی دارد. به‌عنوان مثال، در بخش «عید غدیر: جشن ولایت حضرت علی»، استفاده از تصاویر مرتبط و متناسب با موضوع به تأثیرگذاری محتوا افزوده است. اما در برخی موارد، مانند بخش «شهادت حضرت امام محمدتقی»، گرافیک‌ها به‌خوبی با متن هماهنگ نیستند.

۱-۳-۱ استفاده از فضای سفید: استفاده از فضای سفید در شماره‌های اخیر بهبود یافته و به خوانایی مطالب کمک کرده اما در برخی موارد نیز بهره‌ی زیاد از فضای سفید باعث خستگی و عدم جذابیت آن صفحه در نزد خواننده می‌شود.

۱-۳-۱-۱ گویه ۱ (نشریه شماره ۸۰): فضای سفید به‌اندازه کافی به کار نرفته است. در بخش‌هایی مثل «شعر را با «فردوسی» بشناسیم»، تراکم بالای عناصر بصری و متنی باعث کاهش خوانایی و تمرکز مخاطب می‌شود که استفاده بهتر از فضای سفید می‌تواند به بهبود تجربه کاربری کمک کند.

۱-۳-۱-۲ گویه ۲ (نشریه شماره ۲۸): با بررسی‌ها مشخص شد که نشریه شماره ۲۸ به‌خوبی از فضای سفید استفاده کرده است. این امر به خوانایی و تعادل بصری کمک کرده است؛ اما در برخی صفحات، استفاده از فضای سفید می‌تواند بیشتر و بهتر مدیریت شود تا تراکم بصری کاهش یابد.

۱-۴-۱ خوانایی فونت‌ها: فونت‌ها از خوانایی بالایی برخوردار هستند به جز برخی موارد در صفحات جلد و آخرین صفحات نشریه که به آن اشاره شده، بقیه موارد مفید و مناسب

بوده است.

۱-۴-۱- گویه ۱ (نشریه شماره ۵۲): ارزیابی‌ها نشان داد که نوع و اندازه فونت‌ها در نشریه شماره ۵۲ در برخی بخش‌ها نامناسب است. در صفحه «هشتم»، فونت‌های ریز و فشردگی زیاد متن، خواندن را دشوار کرده است. در این بخش، افزایش اندازه فونت و تنظیم فاصله بین خطوط می‌تواند خوانایی را بهبود بخشد.

۱-۴-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۲۸): نوع و اندازه فونت‌ها در نشریه شماره ۲۸ به‌طور کلی مناسب است. اما در برخی بخش‌ها اندازه فونت‌ها کوچک‌تر از حد استاندارد است که می‌تواند خوانایی را تحت تأثیر قرار دهد. به‌کارگیری فونت‌های بزرگ‌تر و فاصله‌های مناسب بین خطوط توصیه می‌شود.

۱-۴-۳- گویه ۳ (نشریه شماره ۷۴): ارزیابی با نرم‌افزارها نشان داد که خوانایی فونت‌ها در نشریه شماره ۷۴ به‌طور کلی مناسب است. اما در برخی بخش‌ها، مانند «درس‌هایی از قرآن حاج آقا قرائتی»، اندازه فونت، مقداری کوچک‌تر از حد استاندارد و فاصله بین خطوط نیز کمتر از حد مطلوب است.

جدول ۴. تحلیل شاخص‌های ساختار محتوایی نشریه

بعد	محور	شاخص	وضعیت	درصد توصیفی وضعیت	درصد وضعیت کلی بعد محتوایی (با دید کل‌نگر)
محتوایی	زبانی و نگارشی	تنوع واژگانی	سطح ضعیف تنوع واژگان همراه با پیام‌های بالاتر از سطح فهم مخاطبان (نیازمند اصلاحات)	۴۰٪	۶۳،۷۵٪
		وضوح پیام متون	سطح مناسب وضوح پیام‌ها	۷۰٪	
	معنایی	شناسایی موضوعات کلیدی	وجود موضوعات کلیدی و کارآمد در سطح کاملاً مناسب	۷۵٪	
		عینیت مفاهیم و پیام‌های کلیدی	وضوح نسبی پیام‌ها و مفاهیم نشریه	۷۰٪	

۲- تشریح شاخص‌های بعد محتوایی

۲-۱- تنوع واژگانی: مطالب برای سوادآموزان پیچیده و سنگین بوده و نیاز به ساده‌سازی و شفافیت بیشتر دارند. بنابراین استفاده از برخی واژگان تخصصی و سنگین

مخاطبین را دچار ابهام می‌کند و از میزان شفافیت متن کاسته می‌شود.

۱-۱-۲- گویۀ ۱ (نشریۀ شماره ۸): تحلیل انجام شده با استفاده از نرم‌افزارها نشان داد که نشریۀ شماره ۸ از تنوع واژگانی بالایی برخوردار است. در این نشریه، استفاده از واژگان متنوع و جملات مختلف، به‌خوبی صورت گرفته و این امر به افزایش جذابیت محتوا کمک کرده است. با این حال، در بخش‌هایی تکرار زیاد برخی واژگان مشاهده می‌شود که می‌تواند به یکنواختی متن منجر شود. پیشنهاد می‌شود که از مترادف‌ها و تنوع بیشتر در انتخاب واژگان استفاده شود.

۲-۱-۲- گویۀ ۲ (نشریۀ شماره ۶۷): تنوع واژگانی در این نشریه نسبتاً مناسب است، اما در برخی بخش‌ها، مانند «سخنان آموزنده قسمت موفقیت در زندگی»، تکرار واژگان و استفاده از اصطلاحات مشابه باعث یکنواختی متن شده است. برای بهبود این وضعیت، استفاده از واژگان مترادف و متنوع‌تر توصیه می‌شود تا جذابیت و خوانایی متن افزایش یابد.

۲-۱-۳- گویۀ ۳ (نشریۀ شماره ۵۹): تحلیل با نرم‌افزارها نشان داد که تنوع واژگانی در این نشریه مناسب است. اما در بخش «مهارت تصمیم‌گیری»، تکرار برخی واژگان و اصطلاحات تخصصی باعث کاهش جذابیت متن شده است. استفاده از واژگان مترادف و تنوع بیشتر در زبان نگارش می‌تواند به بهبود این بخش کمک کند.

۲-۲- وضوح پیام متون: با توجه به استفاده نشریه در برخی قسمت‌ها از واژگان دشوار و برخی متون تخصص محور، میزان خوانش سوادآموزان با توجه به میزان توانمندی آن‌ها در خوانش متون کاهش می‌یابد و بهتر است از واژگان جایگزین و ساده‌تر بهره برد.

۲-۲-۱- گویۀ ۱ (نشریۀ شماره ۵۲): ارزیابی‌ها نشان داد که جملات طولانی و پیچیده در بخش «انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری» خوانایی متن را به شدت کاهش داده است. استفاده از جملات کوتاه‌تر و ساده‌تر توصیه می‌شود. به‌عنوان مثال، در بخش «نتایج انقلاب»، جملات چندخطی و پیچیده وجود دارند که می‌توان آن‌ها را به جملات کوتاه‌تر تقسیم کرد.

۲-۲-۲- گویۀ ۲ (نشریۀ شماره ۸): ارزیابی خوانایی متون با نرم‌افزار انجام شد. این ارزیابی نشان داد که نشریۀ شماره ۸ از نظر خوانایی در سطح مناسبی قرار دارد. جملات به‌طور کلی کوتاه و ساده هستند و ساختار نگارشی به‌گونه‌ای است که خواننده به راحتی می‌تواند مطالب را دنبال کند. با این حال، در بخش‌هایی از نشریه، جملات طولانی‌تر و پیچیده‌تری وجود دارد که می‌تواند خوانایی را اندکی کاهش دهد. بهتر است این جملات به جملات کوتاه و ساده‌تری تقسیم شوند تا درک مطلب آسان‌تر گردد.

۲-۳- شناسایی موضوعات کلیدی: در نشریات از موضوعات کلیدی به نحو مناسبی استفاده شده است؛ به طوری که سعی شده اکثر مسائل و موضوعات مورد نیاز سوادآموزان در

جنبه‌های مختلف زندگی روزمره آن‌ها را خود بگنجانند.

۱-۳-۲- گویه ۱ (نشریه شماره ۱۷): با استفاده از نرم‌افزار، موضوعات کلیدی شناسایی شدند. نشریه شماره ۱۷ به‌خوبی توانسته است موضوعات کلیدی خود را مشخص و برجسته کند. این امر به انسجام محتوا و هدایت بهتر مخاطبان به سمت پیام‌های اصلی کمک کرده است. برای افزایش تأثیرگذاری، تمرکز بیشتر بر موضوعات کلیدی و کاهش انحرافات از موضوع اصلی توصیه می‌شود.

۲-۳-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۶۷): با استفاده از نرم‌افزار، مشخص شد که موضوعات کلیدی در نشریه شماره ۶۷ به‌خوبی شناسایی و برجسته شده‌اند. در بخش «گروه‌های غذایی را بیشتر بشناسیم»، موضوعات به‌صورت منسجم و با ترتیب منطقی ارائه شده‌اند که به درک بهتر مخاطب از محتوا کمک می‌کند. با این حال، در برخی قسمت‌ها، به‌ویژه «آیا می‌دانید»، موضوعات پراکنده و بدون پیوستگی کافی هستند که می‌تواند موجب سردرگمی مخاطب شود.

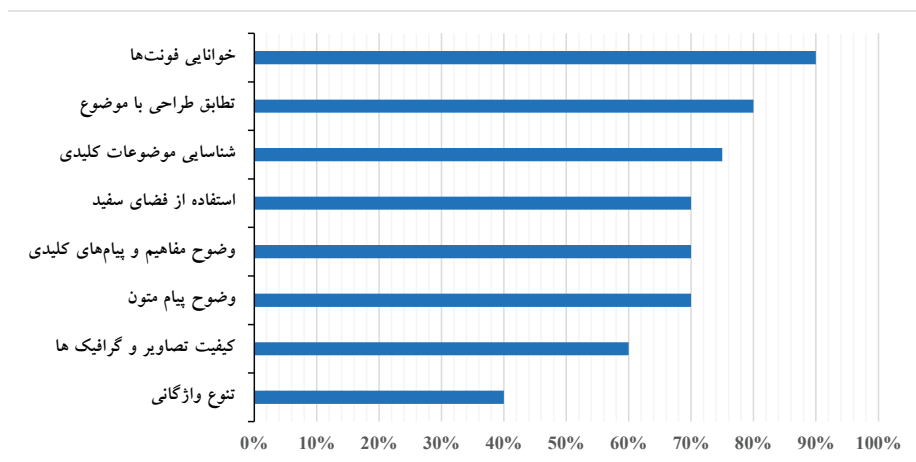
۳-۳-۲- گویه ۳ (نشریه شماره ۴۰): با استفاده از نرم‌افزار، موضوعات کلیدی در نشریه شماره ۴۰ شناسایی شدند. نشریه به‌خوبی توانسته است موضوعات اصلی خود را مشخص و برجسته کند. تمرکز بر موضوعات کلیدی و حذف جزئیات اضافی در برخی بخش‌ها می‌تواند به بهبود انسجام و اثربخشی محتوا کمک کند.

۴-۲- عینیت مفاهیم و پیام‌های کلیدی: در نشریات سعی شده از مثال‌های ساده و روان و برای بهتر گنجانیدن مفاهیم و پیام‌ها در ذهن مخاطب بهره گرفته شود؛ اما نکته حائز اهمیت در اینجا این است که بسیار از این مثال به اندازه کافی کاربردی نبوده و قابلیت عمل کردن در زندگی روزمره را به زبان ساده نشان نمی‌دهد.

۱-۴-۲- گویه ۱ (نشریه شماره ۳): با استفاده از Editor Hemingway، مشاهده شد که برخی پیام‌ها به‌طور کامل و واضح منتقل نمی‌شوند. در بعضی موارد، پیام‌ها به دلیل پیچیدگی زبانی یا نبود مثال‌های مناسب به‌طور مؤثر انتقال نمی‌یابند. استفاده از زبان ساده‌تر و مثال‌های روشن می‌تواند به درک بهتر مخاطب کمک نماید.

۲-۴-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۵۲): موضوعات کلیدی به‌خوبی شناسایی نشده‌اند. در بخش «استقلال ملی»، موضوعات پراکنده و بدون پیوستگی کافی ارائه شده‌اند که می‌تواند موجب سردرگمی مخاطب شود. تأکید بیشتر بر سلسله‌مراتب و پیوستگی موضوعات می‌تواند به انسجام بیشتر محتوا کمک کند. به‌عنوان نمونه می‌توان به مفاهیم ذیل اشاره نمود که از عینیت‌پذیری پایینی برخوردار هستند و بیشتر دلالت بر امور انتزاعی دارند و مصادیق را در ذهن، متبادر نمی‌سازند: «استوار در برابر قدرت‌های جهانی، رو به رو شدن با تهاجم فرهنگی و نظامی، وحدت ملی و قدرت منطقه‌ای».

۳-۴-۲- گویۀ ۳ (نشریۀ شماره ۸): ارزیابی وضوح مفاهیم و پیام‌های کلیدی با استفاده از نرم‌افزار نشان داد که پیام‌ها به‌طور کلی واضح و روشن هستند. در نشریه شماره ۸، از زبان ساده و مستقیم برای انتقال پیام‌ها استفاده شده است که این امر به درک بهتر مخاطبان کمک کرده است. اما در برخی موارد، مفاهیم به دلیل پیچیدگی‌های زبانی به‌طور کامل منتقل نمی‌شوند. استفاده از مثال‌های عملی و ساده‌تر می‌تواند به بهبود وضوح پیام‌ها کمک کند. در نمودار ۱، درصد توصیفی وضعیت هر یک از شاخص‌های مورد بررسی در نشریۀ فرصت دوم، نشان داده شده است:

نمودار ۱. درصد توصیفی وضعیت هر یک از شاخص‌های مورد مطالعه نشریه

به منظور تحلیل محتوای نشریه در خصوص زمینه‌های مورد توجه نشریه، ۴ زمینه (شاخص) فردی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در نظر گرفته شده است. در جدول ذیل، حدود و ثغور تشخیصی هر شاخص (شاخص) نشان داده شده است.

جدول ۵. شاخص‌های مورد توجه توسط نشریه

ردیف	شاخص	حدود و ثغور
۱	فردی	بررسی میزان کمک‌کننده بودن محتوا در زمینه رشد فردی و بهبود دانش یا مهارت‌های شخصی
۲	اجتماعی	بررسی نقش محتوای نشریه در گسترش آگاهی اجتماعی و تعاملات جمعی
۳	اقتصادی	تحلیل محتوای اقتصادی، فرصت‌ها و چالش‌های موجود در حوزه‌های مالی و اقتصادی
۴	سیاسی	بررسی بازتاب و پوشش مسائل سیاسی و تأثیرات احتمالی آن بر مخاطبان

براساس تحلیل‌های انجام شده، مشخص شد که نشریۀ فرصت دوم، مسائل فردی

را به خوبی پوشش داده است؛ مسائل اجتماعی نیز به طور قابل قبولی مورد پوشش واقع شده است؛ اما مسائل اقتصادی به خوبی پوشش داده نشده‌اند و در خصوص مسائل سیاسی نیز شایان ذکر است که تأکید مفرط بر مسائل و چهره‌های سیاسی موجب کاهش تنوع موضوعی در نشریه شده است. در جدول زیر، میزان پوشش هر یک از زمینه‌های مزبور در نشریه نشان داده می‌شود.

جدول ۶. تحلیل پوشش زمینه‌های موضوعی در نشریه

بُعد	شاخص	وضعیت	درصد توصیفی وضعیت	درصد کل
پوشش موضوعی	فردی	پوشش کاملاً مناسب در قسمت فردی	۴۰٪	۱۰۰٪
	اجتماعی	پوشش نسبتاً مناسب مسائل اجتماعی	۲۰٪	
	اقتصادی	پوشش ضعیف مسائل اقتصادی	۱۰٪	
	سیاسی	تمرکز بیش از حد بر مسائل سیاسی	۳۰٪	

۳- تشریح پوشش زمینه‌های موضوعی در نشریه

۳-۱- موضوعات فردی: بسیاری از مطالب گنجانده شده در نشریات در جنبه فردی و بهبود شرایط سوادآموزان در این قسمت می‌باشد و کاملاً مناسب می‌باشد؛ منتهی نیاز است برای کاربرد آن در روزمره افراد مثال‌های مناسب و عینی‌تری زده شود.

۳-۱-۱- گویه ۱ (نشریه شماره ۲۸): نشریه شماره ۲۸ به طور مؤثری به موضوعات مرتبط با رشد فردی پرداخته است. مقالات این بخش بیشتر به موضوعات عملی و قابل اجرا متمرکز بوده‌اند که مخاطبان را به سوی بهبود مهارت‌ها و توسعه فردی هدایت می‌کند. با این حال، محتوای ارائه‌شده در برخی موارد سطحی بوده و نیاز به تحلیل‌های عمیق‌تر و مثال‌های بیشتری دارد. این امر به‌ویژه برای مخاطبان حرفه‌ای و باتجربه می‌تواند موجب رضایت بیشتر شود.

۳-۱-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۳): نشریه شماره ۳ در زمینه فردی عملکرد نسبتاً خوبی داشته است. مقالات این بخش به موضوعات مرتبط با توسعه فردی، بهبود مهارت‌ها و ارتقای سطح زندگی فردی پرداخته‌اند. تحلیل کیفی محتوای ارائه‌شده نشان می‌دهد که نشریه توانسته است مخاطبان خود را به سمت بهبود و رشد شخصی هدایت کند؛ اما به لحاظ عمق مطالب و کاربردی بودن آن‌ها، جای بهبود دارد. در واقع، ارائه مثال‌های عملی و راهکارهای مشخص می‌توانست به ارتقای بیشتر این زمینه کمک کند. نکته مهمی که به چشم می‌خورد، عدم تمایز جنسیت نویسندگان نشریه با مخاطبین آن است؛ به طوری که از شش نفر نویسنده این نشریه، پنج نفر آن‌ها مرد و یک نفر زن بوده و مخاطبین نشریه حدود

بالغ بر ۷۰ درصد آن‌ها زن هستند و کمی تمایز اشتراک معانی در اینجا در برخی متون دیده می‌شود که بیشتر موارد با محوریت مردان است.

۲-۳-۲- موضوعات اجتماعی: مسائل اجتماعی نسبتاً به خوبی پوشش داده شده است؛

اما جای بهبود بیشتری وجود دارد و نیازمند مثال‌های روزمره و ملموس‌تری می‌باشد.

۳-۲-۱- گویه ۱ (نشریه شماره ۵۹): نشریه به موضوعات اجتماعی مهمی مانند عدالت

اجتماعی پرداخته است، اما بیشتر به جنبه‌های نظری و کلی پرداخته و کمتر به راهکارهای عملی و قابل اجرا اشاره کرده است. برای مثال، پرداختن به تجربیات موفق عدالت اجتماعی در جوامع مختلف، می‌توانست پیام‌های اجتماعی این نشریه را تقویت سازد.

به‌عنوان نمونه، مفهوم عدالت اجتماعی بدین شکل مطرح شده است:

«آیات الهی باید بر جامعه گسترش پیدا کند تا بین مردم عدالت برقرار شود، باید به سمت طراحی

سیاست‌هایی برویم که اساساً بازماندگی از تحصیل ایجاد نشود».

۳-۲-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۴۰): بخش اجتماعی نشریه شماره ۴۰ نسبت

به شماره‌های پیشین، به‌طور چشمگیری بهبود یافته است. مقالات این بخش با بررسی چندجانبه موضوعات اجتماعی و ارائه دیدگاه‌های مختلف، توانسته‌اند توجه بیشتری به جزئیات و مشکلات اجتماعی داشته باشند. با این حال، هنوز در برخی مقالات، تحلیل‌ها به‌طور کامل جامع و عملی نبوده‌اند.

۳-۳- موضوعات اقتصادی: تحلیل‌ها و مطالب اقتصادی به‌طور قابل توجهی کم بوده

و نیاز به تقویت دارد؛ به‌طوری که بسیاری از نشریات فاقد مسائل اقتصادی بودند که این با توجه به نیاز سوادآموزان و شرایط سخت اقتصادی، اصلاً مورد قبول نمی‌باشد.

۳-۳-۱- گویه ۱ (نشریه شماره ۷۴): این نشریه به موضوعات اشتغال و بیکاری

پرداخته و راهکارهایی برای کاهش بیکاری ارائه داده است. اگرچه تحلیل‌ها نسبتاً جامع هستند، اما برخی از پیشنهادها به دلیل عدم وجود شرایط اجرایی مناسب، ممکن است چالش‌برانگیز باشد. پرداختن به شرایط اقتصادی واقعی و سیاست‌های دولتی، می‌توانست به غنای بیشتر این بخش کمک کند.

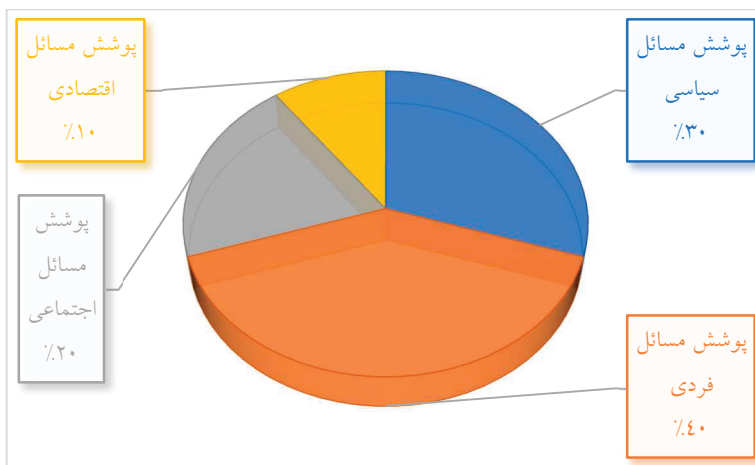
۳-۳-۲- گویه ۲ (نشریه شماره ۸): زمینه اقتصادی در نشریه شماره ۸ به‌عنوان یکی

از نقاط ضعف اصلی آن به شمار می‌رود. تحلیل‌ها عمدتاً توصیفی هستند و کمتر به تحلیل عمیق مشکلات اقتصادی پرداخته شده است. این موضوع نشان می‌دهد که نشریه در ارائه محتوای اقتصادی به‌اندازه کافی موفق نبوده است. معیارهای مورد استفاده در این تحلیل نشان داد که این بخش نیاز به بهبود قابل توجهی دارد، به‌ویژه در زمینه ارائه تحلیل‌های کاربردی و راه‌حل‌های اقتصادی که در این نشریه حتی قسمتی یا تیرتی هم در این زمینه گذاشته نشده است.

۳-۳-۳- گویۀ ۳ (نشریۀ شماره ۴۰): نشریۀ شماره ۴۰ در بخش اقتصادی، عملکرد قابل‌قبولی داشته است. مقالات این بخش به موضوعات مهم اقتصادی پرداخته و تلاش کرده‌اند تحلیل‌های عمیق‌تر و کاربردی‌تری ارائه دهند. با این حال، برخی از مقالات همچنان به صورت توصیفی بوده و بیشتر بیانگر مسائل و مشکلات بوده و نیاز به ارائه راهکارهای عملی بیشتر دارند. استفاده از داده‌های به‌روز و ارائه تحلیل‌های مبتنی بر شواهد می‌تواند این بخش را قوی‌تر و مفیدتر کند.

۳-۴-۳- موضوعات سیاسی: تمرکز زیاد بر مسائل سیاسی، باعث کاهش تنوع موضوعات در دیگر زمینه‌ها به خصوص زمینۀ اقتصادی و عدم تعادل لازم در سایر شاخص‌ها شده است. ۳-۴-۱- گویۀ ۱ (نشریۀ شماره ۳): نشریۀ شماره ۳ در زمینۀ سیاسی عملکرد بسیار قوی داشته، اما تمرکز بیش‌ازحد بر مسائل سیاسی، تعادل محتوایی نشریه را به هم زده است. تحلیل‌های کیفی نشان می‌دهد که این نشریه بیشتر به مسائل سیاسی از یک دیدگاه خاص پرداخته و دیدگاه‌های مخالف یا متفاوت، کمتر در آن دیده می‌شوند. این تمرکز بیش‌ازحد، ممکن است برخی از مخاطبان را که به دنبال محتوای متنوع‌تری هستند، ناراضی کند. کاهش حجم محتوای سیاسی و افزایش تنوع دیدگاه‌ها می‌تواند به بهبود تعادل محتوایی نشریه کمک کند. نکته‌ای که مهم است گذاشتن چندین عکس از مسئولین نهضت و نکاتی از آن‌ها به‌غیراز گرفتن حجم زیادی از صفحه اول نشریه، آن‌چنان که باید فایده‌ای برای سوادآموزان نخواهد داشت.

۲-۴-۳- گویۀ ۲ (نشریۀ شماره ۵۲): این نشریه به تحلیل مسائل سیاسی منطقه‌ای با محوریت نقش انقلاب اسلامی ایران پرداخته است. اگرچه اطلاعات ارائه‌شده مفید است، اما این پیام‌ها بیشتر از یک دیدگاه خاص به مسائل پرداخته‌اند و دیدگاه‌های مخالف کمتر منعکس شده‌اند. ارائه تحلیل‌های چندجانبه می‌توانست تعادل بیشتری به پیام‌های سیاسی این نشریه بدهد. در نمودار زیر، درصد توصیفی وضعیت هر یک از شاخص‌های موضوعی در نشریۀ فرصت دوم، نشان داده شده است:

نمودار ۲. وضعیت پوشش زمینه‌های موضوعی در نشریه

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، ارزیابی ساختار بصری و محتوایی نشریه «فرصت دوم» به‌عنوان یک منبع تعیین‌کننده برای ارتقای آگاهی کم‌سوادان بوده است. بدین ترتیب، مطالعه حاضر، به دنبال پاسخ به سه پرسش اصلی زیر بود:

- ۱- با توجه به ملاک‌های مشخصی که در ابعاد بصری و محتوایی در نظر گرفته شده‌اند، نقاط قوت و ضعف ابعاد ساختاری بصری نشریه فرصت دوم، شامل چه مواردی می‌شوند؟
- ۲- با توجه به ملاک‌های مشخصی که در ابعاد بصری و محتوایی در نظر گرفته شده‌اند، نقاط قوت و ضعف ابعاد محتوایی نشریه فرصت دوم، شامل چه مواردی می‌باشند؟
- ۳- محتوای مندرج در نشریه فرصت دوم، چه زمینه‌ها و موضوعاتی را بررسی و آن‌ها را مورد تأکید قرار می‌دهند؟

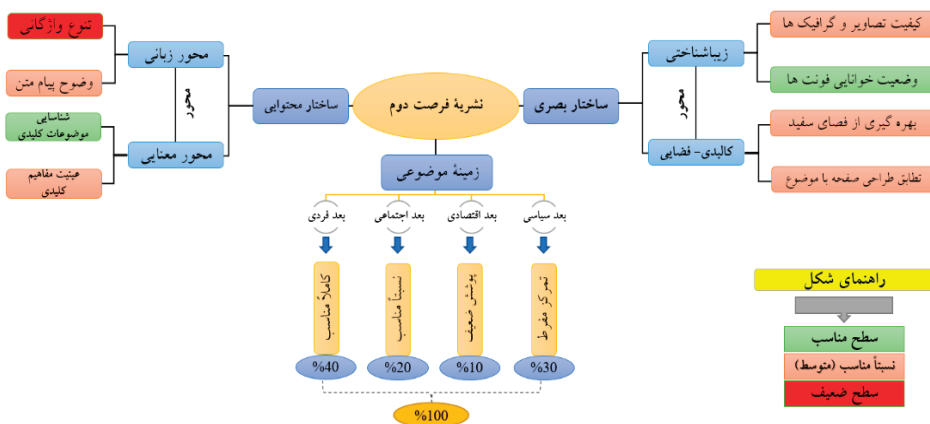
۴- نقاط قوت و ضعف پایدار نشریه فرصت دوم در طول زمان، شامل چه مواردی می‌باشد؟ در پاسخ به سؤال نخست، نتایج بررسی شاخص‌های بصری و محتوایی نشریه «فرصت دوم» نشان داد که این نشریه در مسیر رشد کیفیت خود، پیشرفت‌هایی قابل توجه اما نه کاملاً متوازن، داشته است. در بعد بصری، یکی از چالش‌های اصلی، کیفیت پایین تصاویر در شماره‌های نخست بود؛ عواملی چون استفاده از دوربین‌های ضعیف و نور نامناسب، وضوح تصاویر جمعیتی را کاهش داده بودند. با گذر زمان و بهره‌گیری از تجهیزات حرفه‌ای‌تر، کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها به‌صورت محسوس ارتقا یافت. بهبود کیفیت بصری موجب افزایش جذابیت و نیز درک بهتر مفاهیم برای مخاطبان شد. در ارزیابی نهایی، شاخص کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها ۶۰ درصد و در سطح «متوسط مایل به خوب» گزارش گردید. در

حوزه خوانایی، نوع و اندازه فونت‌ها عموماً مناسب بود و امکان مطالعه راحت مطالب را برای بیشتر خوانندگان فراهم می‌کرد. هرچند در بخش‌هایی از جلد و صفحات پایانی، استفاده از فونت کوچک و رنگ‌های کم‌تضاد موجب افت خوانایی شده است. با این وجود، میانگین نهایی شاخص خوانایی فونت‌ها ۹۰ درصد و «خوب و نزدیک به ایده‌آل» ارزیابی شد. شاخص استفاده از فضای سفید نیز ۷۰ درصد ثبت گردید. یافته‌ها حاکی از آن است که استفاده متعادل از فضای سفید در شماره‌های اخیر به بهبود جریان بصری صفحه کمک کرده، اما در برخی موارد، افراط در استفاده از آن موجب کم‌تراکم جلوه‌دادن صفحات شده است. همچنین شاخص تطابق طراحی با موضوعات، با ۸۰ درصد امتیاز، نشان‌دهنده هماهنگی مطلوب میان عناصر گرافیکی، رنگ‌ها و محتوای متنی است.

در پاسخ به سؤال دوم پژوهش، بررسی شاخص‌های زبانی نشان داد که تنوع واژگان در سطح مطلوبی قرار ندارد و تنها ۴۰ درصد از معیارهای استاندارد را پوشش داده است. استفاده از واژگان تخصصی و دشوار برای قشر سوادآموز با سطوح پایین سواد، مانع ارتباط مؤثر با محتوا شده است. وضوح پیام متون نیز با میانگین ۷۰ درصد در حد «نسبتاً خوب» ارزیابی شد اما پیچیدگی جملات و واژگان موجب دشواری درک در برخی بخش‌ها گردیده است. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش میرحسینی و ارجمندنیا (۱۳۸۷) همسو است، اما با نتایج مخاطب و همکاران (۱۳۹۲) که شاخص‌های محتوایی را کمتر از استاندارد گزارش کرده، همسویی ندارد. در شاخص شناسایی موضوعات کلیدی، امتیاز ۷۵ درصد به دست آمده است که نشانگر عملکرد نسبتاً مناسب اما نه کاملاً منسجم می‌باشد. شاخص وضوح مفاهیم اصلی نیز با ۷۰ درصد در سطح «نسبتاً خوب» ارزیابی شد و نیازمند استفاده از مثال‌های ملموس‌تر با مصادیق روزمره است. همسویی این یافته با تحقیق مرعشی و سالمی (۱۴۰۰)، مؤید مطلوب بودن سطح مفاهیم آموزشی در متون سوادآموزی است.

در پاسخ به سؤال سوم، یافته‌ها نشان می‌دهد که ۴۰ درصد از کل محتوای نشریه به مسائل فردی اختصاص دارد؛ رقمی که از عملکرد نسبتاً مطلوب نشریه در این بُعد محتوایی حکایت دارد. بخش عمده مطالب با هدف ارتقای مهارت‌های فردی تدوین شده، اما سهم بیشتر موضوعات مردانه بیانگر نوعی سوگیری جنسیتی است و این بخش از نتایج، همسو با یافته‌های کشر و اویسی (۱۳۹۵) است. پرداخت به مسائل اجتماعی با سهم ۲۰ درصد از کل محتوا، در سطحی نسبتاً مناسب اما نیازمند بهبود ارزیابی می‌شود. در مقابل، مسائل اقتصادی تنها ۱۰ درصد از محتوای نشریه را به خود اختصاص داده‌اند که این امر بیانگر ضعف قابل توجه در توجه به نیازهای معیشتی سوادآموزان است. همچنین، تمرکز بیش از حد بر مسائل سیاسی با سهم ۳۰ درصد موجب کاهش تعادل و تنوع موضوعی در نشریه شده است.

در پاسخ به سؤال پایانی، یافته‌ها نشان می‌دهد نشریه «فرصت دوم» ضمن بهبود تدریجی در طراحی گرافیکی و محتوای کاربردی، هنوز در برخی حوزه‌ها از جمله توازن موضوعی، انسجام متنی و سادگی زبان نیازمند بازنگری است. غلبه نگاه سیاسی و استفاده مکرر از نقل قول‌های بدون تحلیل، شناخت چندبعدی مسائل اجتماعی و اقتصادی را محدود ساخته و از جذابیت نشریه کاسته است. همچنین، ناهماهنگی در صفحه‌آرایی و ضعف پیوستگی مقالات، از چالش‌های اساسی آن به‌شمار می‌آید. با این حال، نسخه‌های اخیر نشریه با بهبود در سطح نگارش، بهره‌گیری از تحلیل‌های عمیق‌تر و ارتقای بصری، مسیر مثبتی را در جهت حرفه‌ای‌سازی طی کرده است. به‌طور کلی، نتایج حاکی از آن است که نشریه در حرکت به سوی استانداردهای علمی و آموزشی، نیازمند تقویت تعادل محتوایی، سادگی زبانی و انسجام ساختاری است تا بتواند نقش مؤثرتری در عرصه آموزش سواد و رسانه‌های آموزشی ایفا کند. با توجه به نتایج مطالعه، مدل مفهومی نتایج پژوهش، در ذیل نشان داده شده است.

شکل ۳. مدل مفهومی نتایج پژوهش

محدودیت‌های پژوهش

مهم‌ترین مسئله، دسترسی محدود به نسخه‌های چاپی نشریه بود. به دلیل کمبود نسخه‌های فیزیکی حتی در خود سازمان مرکزی نهضت، ناچار شدیم از فایل‌های دیجیتال استفاده کنیم. این مسئله محدودیت‌هایی در تحلیل‌های دقیق‌تر ایجاد کرد؛ چرا که تجربه مطالعه نسخه چاپی و دیجیتال متفاوت است و برخی از جزئیات، مانند کیفیت کاغذ، صفحه‌بندی چاپی و جلوه‌های بصری در نسخه فیزیکی بهتر نمایان می‌شوند. همچنین، کیفیت پایین برخی از فایل‌های دیجیتال دریافتی، به‌ویژه تصاویر، مانع از انجام تحلیل بصری دقیق‌تر شد.

پیشنهادات کاربردی

با توجه به مشکلات موجود در کیفیت تصاویر و گرافیک‌ها در شماره‌های اولیه نشریه «فرصت دوم»، ارتقای کیفی تصاویر از طریق تجهیز تیم طراحی به ابزارهای تصویربرداری حرفه‌ای و نرم‌افزارهای ویرایش تصویر به روز، در دستور کار قرار گیرد. به منظور ارزیابی دقیق میزان رضایت مخاطبان از ابعاد مختلف نشریه، از جمله کیفیت محتوا، طراحی بصری و سهولت دسترسی، طراحی و اجرای یک نظرسنجی جامع با استفاده از پرسش‌نامه‌های استاندارد و تحلیل داده‌های حاصل به صورت کمی و کیفی، انجام شود. به منظور دسترسی آسان‌تر و گسترده‌تر مخاطبان به محتوای نشریه، توسعه و راه‌اندازی سیستم‌های دیجیتال و برنامه‌های تلفن همراه با قابلیت ارائه محتوای چندرسانه‌ای تعاملی، در نظر گرفته شود.

با توجه به اهمیت طراحی بصری جذاب و متناسب با ویژگی‌های مخاطبان کم‌سواد، برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای تیم طراحی نشریه در زمینه اصول روانشناسی رنگ، فضا، تایپوگرافی و چیدمان صفحات، الزامی است.

به منظور اطمینان از حفظ و ارتقای کیفیت نشریه در تمامی ابعاد، ایجاد یک سیستم نظارت و کنترل کیفیت مستمر با استفاده از شاخص‌های کلیدی عملکرد و فرآیندهای بازخوردگیری منظم از مخاطبان و کارشناسان، ضروری است.

به منظور درک بهتر نیازها، علایق و انتظارات مخاطبان از نشریه، برگزاری جلسات گروه‌های تمرکز با حضور نمایندگان از جامعه هدف و تحلیل داده‌های حاصل به منظور بهبود محتوا و طراحی نشریه، پیشنهاد می‌شود.

منابع

- اساسنامه نهضت سوادآموزی. (۱۳۶۳). انتشارات سازمان نهضت سوادآموزی.
- امیری میکال، محمد؛ پوررمضان، عیسی. (۱۳۹۳). تحلیل نقش نهضت سوادآموزی در توسعه فرهنگی روستاهای استان گیلان. مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۹ (۲۶): ۸۹-۷۱.
- حسینی، سیدکمال‌الدین؛ سبزه، بتول؛ پیردهی حاجیکلا، فرزین؛ صبوری فخرآبادی، مریم و هاشمیان، سیداحمدرضا. (۱۴۰۴). تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم: بررسی نظرات مخاطبان. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۱۵ (۱): ۲۰۶-۱۷۹.
- رضانی، سیده گل افروز؛ مهنی، امید و عزیز، نعمت‌الله. (۱۳۹۷). چالش‌های آموزش بزرگسالان و راهکارهایی جهت بهبود پژوهش زمینه‌ای. مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۸ (۲۹): ۱۳۴-۱۱۵.
- رون، سیدامیر. (۱۳۹۰). میزان رعایت معیارهای عام در انتخاب و سازماندهی محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی نظام آموزش و پرورش ایران. مطالعات برنامه درسی، ۶ (۲۲): ۹۷-۱۱۶.

فرهنگی، علی اکبر و رستگار، امیر. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای رسانه: یک رویکرد پژوهشی. فصلنامه رسانه، ۲۶ (۳): ۱۴۲-۱۲۱.

فرهوش، معصومه؛ ابراهیمی، سارا و قلناش، عباس. (۱۴۰۰). طراحی و اعتباریابی الگوی بسته آموزشی خودآموز کلاس‌های چندپایه در دوره دوم ابتدایی. نظریه و عمل در برنامه درسی، ۹ (۱۸): ۳۴-۵.

فرقانی، محمدمهدی و موسوی سیده ثریا. (۱۳۹۲). جایگاه خانواده در نشریات عامه پسند خانوادگی (تحلیل محتوای نشریات خانواده، فضیلت خانواده، کانون خانواده و خانواده سبز در سال ۱۳۹۰). فصلنامه رسانه، ۲۴ (۱): ۴۴-۲۷.

غریب زاده، رامین؛ آقایی خانه برق، علی؛ طالب زاده، محسن و ابراهیمی، مهدی. (۱۳۹۹). طراحی و اعتبارسنجی مدل سنجش آموزش بزرگسالان در مراکز مشاوره و توانبخشی. مطالعات روانشناسی صنعتی و سازمانی، ۷ (۲): ۳۳۶-۳۲۱.

کشکر، سارا و اویسی، نرجس خاتون. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای عکس‌های روزنامه ایران ورزشی با تاکید بر متغیرهای اجتماعی در سال ۱۳۹۴. مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی، ۴ (۲): ۵۴-۴۶.

محنایی، سید محمد قاسم و رفیعی، سید نصیب الله. (۱۳۷۸). بررسی علل ترک تحصیل سوادآموزان بزرگسال پایه پنجم در استان کهگیلویه و بویر احمد. تهران: دفتر برنامه‌ریزی و مشارکت‌های بین‌بخشی سازمان نهضت سوادآموزی.

مرعشی، سید منصور و سالمی، محمد. (۱۴۰۱). ارزشیابی طرح حلقه‌های کتاب‌خوانی سوادآموزان نهضت سوادآموزی استان خوزستان براساس الگوی سیپ. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۲ (۱): ۲۰۴-۱۸۶.

میرحسینی، زهره و ارجمندنی، علی اکبر. (۱۳۸۷). تحلیل محتوای کتاب‌های غیردرسی فراگیران نهضت سوادآموزی شهر تهران. فصلنامه دانش‌شناسی، ۱ (۱): ۹۷-۱۱۴.

محمدی، رضا؛ سردمدی، محمدرضا؛ ابراهیم زاده، عیسی و معصومی فرد، مرجان. (۱۳۹۸). تدوین و اعتباریابی مدل آموزش مجازی سوادآموزان دوره انتقال. تدریس پژوهی، ۷ (۴): ۲۳۷-۲۱۴.

مخاطب، محمد؛ قدرتی، مهدی و رضاپورلاکانی، سپیده. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای شاخص‌های یادگیری کتاب‌های آموزشی گروه‌های مطالعاتی پیگیر سواد سازمان نهضت سوادآموزی. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۹ (۲): ۱۳۰-۱۰۹.

نورمحمدی نجف آبادی، یحیی. (۱۴۰۱). معیارها و شاخص‌های تدوین کتاب درسی و محتوای آموزشی استاندارد. عیار پژوهش در علوم انسانی، ۲۳ (۱): ۹۲-۷۹.

واعظی، رضا. (۱۳۹۵). نارسایی نظریه‌های موجود و بایسته‌های نظریه‌پردازی برای رسانه طراز انقلاب اسلامی. فصلنامه علمی مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۳ (۴۶): ۱۲۵-۱۴۴.

یزدانی، فریدون. (۱۳۹۶). دسته‌بندی شاخص‌های سنجش کیفیت محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی. فصلنامه آموزش و ارزشیابی، ۱۰ (۳۷): ۱۰۶-۸۳.

Aksakal, B. Kazu.I. Y. (2015). Comparison of Adult Education Policies in Turkey and European Union. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Vol 177. pp: 235-239.

- Bazzini DG, Amanda P, Swofford R, Cochran K. (2015). How Healthy are Health Magazines? A Comparative Content Analysis of Cover Captions and Images of Women's and Men's Health Magazine. *Sex Roles*,72: pp. 198-210.
- Berelson, B. (1952), Content Analysis in Communication Research. New York. Hafner
- Forlizzi, L. (1990) An Assessment of the Educational Need and Interests of Older Low- Literate Adults. *Adult Literacy and Basic Education*, 14(3): 204.
- Ksoll, C., et al. (2023). Learning without Teachers? Experimental Evidence on the Impact of a Mobile Phone Adult Literacy Program.
- Setiyadi, D.B.P.(2018). *E-literary texts: Reading materials for school literacy movement. KnE Social Sciences*,: p. 538–545.
- Wilson A, Smith D, Peel R, Robertson J, Kypri K. (2017). A quantitative analysis of the quality and content of the health advice in popular Australian magazines. *Aust N Z J Public Health*. Jun;41(3):256-258.